

**PUSZCZA
BIAŁOWIESKA**
Jedyna na świecie

FORMY I SPOSOBY OCHRONY PRZYRODY ISTNIEJĄCE NA TERENIE PUSZCZY BIAŁOWIESKIEJ

IOŚ-PIB
Instytut Ochrony Środowiska
Państwowy Instytut Badawczy

Niniejszy materiał został sfinansowany ze środków
Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.
Za jego treść odpowiada wyłącznie
Instytut Ochrony Środowiska - Państwowy Instytut Badawczy.

**NARODOWY FUNDUSZ
OCHRONY ŚRODOWISKA
i GOSPODARKI WODNEJ**

Niniejszy dokument stanowi uzupełnienie i rozwinięcie informacji zawartych w „Planie zarządzania Obiektem Światowego Dziedzictwa Białowieża Forest (część polska)”, opracowanym przez Instytut Ochrony Środowiska – Państwowy Instytut Badawczy na zlecenie Ministerstwa Klimatu i Środowiska.

Dokument ten koncentruje się na szczegółowym przedstawieniu istniejących form i metod ochrony przyrody na obszarze Puszczy Białowieskiej, w tym rezerwatów przyrody, obszarów Natura 2000, parku narodowego oraz innych mechanizmów ochronnych. Jego celem jest pogłębienie wiedzy na temat aktualnych form ochrony tego unikalnego ekosystemu, zgodnie z informacjami zawartymi w ww. Planie zarządzania.

Dokument ten nie zastępuje *Planu zarządzania*, lecz ma na celu jego uzupełnienie poprzez dostarczenie bardziej szczegółowych informacji dotyczących konkretnych form ochrony występujących na terenie Puszczy Białowieskiej.

Opracowanie:

Finansowanie:

Niniejszy materiał sfinansowano ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Za jego treść odpowiada wyłącznie Instytut Ochrony Środowiska – Państwowy Instytut Badawczy.

Spis treści

1. Formy i sposoby ochrony przyrody	4
1.1 Białowiecki Park Narodowy.....	4
1.2 Rezerваты Przyrody	7
1.3 Obszar Chronionego Krajobrazu	11
1.4 Obszary Natura 2000	11
1.5 Ochrona Gatunkowa	17
1.6 Rezerwat Biosfery	17
1.7 Leśny Kompleks Promocyjny Puszcza Białowiecka	19
2. Spis tabel	22
3. Spis rysunków.....	22

Część informacji dotycząca form i sposobów ochrony przyrody pochodzi z opracowań eksperckich przygotowanych podczas I etapu projektu, których treść jest dostępna w zasobach IOŚ-PIB.

1. Formy i sposoby ochrony przyrody

1.1 Białowiecki Park Narodowy

Białowiecki Park Narodowy obejmuje środkową część Obiektu Białowieża Forest o powierzchni 10 517,27 ha, co stanowi 17,6 % polskiej części powierzchni Obiektu. Wokół Parku ustanowiono otulinę o powierzchni 3 224,26 ha. Położenie Parku przedstawiono na mapie form krajowego systemu obszarów chronionych (Rys. 1).

BPN został powołany w celu ochrony unikatowych w skali światowej naturalnych kompleksów leśnych o cechach pierwotnych. W granicach Parku znajduje się najcenniejszy pod względem przyrodniczym obszar polskiej części Puszczy Białowieckiej. Największą powierzchnię zajmują ekosystemy leśne – 9783,53 ha, ekosystemy lądowe nieleśne 534,58 ha, ekosystemy wodne 19,19 ha. Na obszarze Parku stwierdzono występowanie ok 800 gatunków roślin naczyniowych, w tym 81 gatunków chronionych, ok 200 gatunków mchów, w tym 31 gatunków chronionych, ok. 350 gatunków porostów, w tym 63 gatunki chronione, ponad 3 tys. gatunków roślin zarodnikowych i grzybów. Faunę Parku stanowi ok. 10 500 gatunków bezkręgowców, w tym 84 gatunki chronione, ok. 25 gatunków ryb, w tym 4 gatunki chronione, 11 chronionych gatunków płazów, 8 chronionych gatunków gadów, ok. 120 gatunków ptaków lęgowych, w tym 108 gatunków chronionych oraz ok. 60 gatunków ssaków, w tym 37 gatunków chronionych.

W celu ochrony przyrody Parku został ustanowiony *Plan ochrony Białowieckiego Parku Narodowego*, na mocy rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 7 listopada 2014 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony dla Białowieckiego Parku Narodowego (Dz. U. 2014 poz. 1735). Plan stał się jednocześnie planem ochrony dla części obszaru Natura 2000 PLC 2000 Puszcza Białowiecka pokrywającej się z granicami Parku. Główne cele ochrony przyrody w Parku są następujące:

- zachowanie unikatowego w skali światowej ekosystemu leśnego wraz z różnorodnością biologiczną kształtowaną w wyniku procesów naturalnych oraz zachodzących procesów biologicznych, ekologicznych i ewolucyjnych oraz procesów i struktur geologicznych, geomorfologicznych, hydrologicznych i glebowych (nadrzędny cel ochrony przyrody Parku);
- zapewnienie niezakłóconego przebiegu procesów ekologicznych i ewolucyjnych charakterystycznych dla niżowych lasów naturalnych strefy boreonemoralnej, w szczególności procesów o charakterze wielkoobszarowym i długoterminowym;
- ochrona różnorodności biologicznej na poziomie gatunkowym (zróżnicowanie genetyczne gatunku), międzygatunkowym i ekosystemowym;
- ochrona żubra (*Bison bonasus*) na całym obszarze występowania białowieckiej populacji tego gatunku oraz korzyści ekologicznych, zapewniających możliwość jego rozprzestrzeniania się.

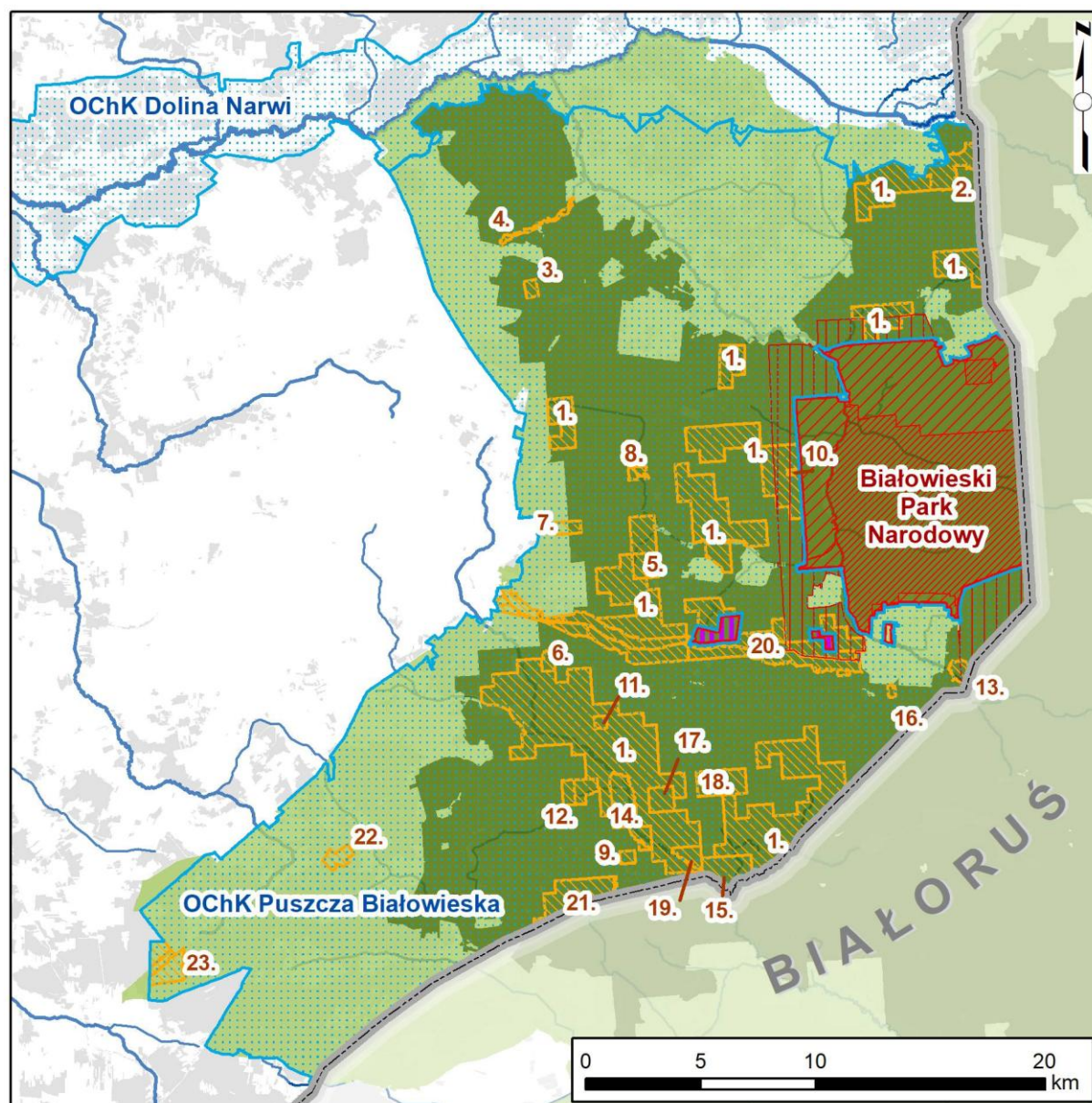
Priorytetem działań ochronnych Parku jest ochrona zwanego kompleksu ekosystemu leśnego cechującego się wysokim stopniem naturalności oraz ciągłością przestrzenną i czasową zachodzących naturalnych procesów przyrodniczych.

W celu zachowania walorów Parku jego obszar został podzielony na trzy strefy ochronne:

- ochrony ścisłej (57,6%), gdzie ochrona polega na całkowitym zaniechaniu ingerencji człowieka, w celu zachowania w naturalnym stanie ekosystemów i zachodzących w nich procesów przyrodniczych. W obszarze dominują ekosystemy leśne z grądami, lasami dębowo-świerkowo-sosnowymi oraz nielicznymi borami sosnowymi i świerkowymi, natomiast wzdłuż rzek dominują łąki jesionowo-olszowe,
- ochrony czynnej (39%), gdzie dopuszczona jest ingerencja człowieka, a działania ukierunkowane są na przywrócenie stanu najbardziej zbliżonego do naturalnego ekosystemów i składników przyrody, zachowania siedlisk przyrodniczych oraz siedlisk roślin, zwierząt i grzybów,
- ochrony krajobrazowej (3,4%), gdzie ochronie podlega zachowanie walorów krajobrazowych, zbiorowisk nieleśnych oraz prowadzone są działania ochronne populacji żubra.

Dla celów administracyjnych obszar Parku został podzielony na dwa obręby ochronne:

- Obręb Ochronny Rezerwat o łącznej powierzchni 10 242,71 ha, w którym to ochronie ścisłej podlega 57,6% powierzchni BPN (6 059,27 ha), ochronie czynnej podlega 39% (4 104,63 ha) a ochronie krajobrazowej podlega 0,8% (78,81 ha),
- Obręb Ochronny Ośrodek Hodowli Żubrów o powierzchni 274,56 ha, gdzie znajduje się Rezerwat Pokazowy Żubrów, dwa rezerваты hodowlane (zamknięte dla zwiedzających) oraz hodowla otwarta. Całość obszaru obrębu podlega ochronie krajobrazowej.

Objaśnienia

granica państwa	Białowieży Park Narodowy:
obszar UNESCO	strefa ochrony ścisłej
strefa buforowa UNESCO	strefa ochrony czynnej
rezerваты przyrody	strefa ochrony krajobrazowej
obszary chronionego krajobrazu	Otulina Białowieżskiego PN

Rys. 1. Położenie form ochrony przyrody krajowego systemu obszarów chronionych (KSOCH) na tle Obiektu Białowieża Forest (opracowanie własne na podstawie danych GDOŚ) na tle Obiektu Białowieża Forest (opracowanie własne na podstawie danych GDOŚ)

Oznaczenie rezerwatów: 1. Lasy Naturalne Puszczy Białowieskiej; 2. Siemianówka; 3. Gnilec; 4. Dolina Waliczówki; 5. Dębowy Grąd; 6. Głęboki Kąt; 7. Lipiny w Puszczy Białowieskiej; 8. Szczekotowo; 9. Sitki; 10. Pogorzelle; 11. Nieznanowo; 12. Michnówka; 13. Wyssokie Bagno; 14. Olszanka Myśliszcze; 15. Kozłowe Borki; 16. Podolany; 17. Berezowo; 18. Podcerkwa; 19. Przewłoka; 20. Rezerwat Krajobrazowy Władysława Szafera; 21. Starzyna; 22. Czechy Orlańskie; 23. Jelonka

1.2 Rezerваты przyrody

W obrębie Obiektu Światowego Dziedzictwa znajduje się 21 rezerwatów przyrody (stanowiących 20,2 % powierzchni polskiej części Obiektu). Ponadto dwa rezerваты znajdują się w strefie buforowej Obiektu. Mapa (Rys. 1) przedstawia położenie rezerwatów na tle Obiektu Białowieża Forest. W tabeli poniżej tabeli (Tab. 1. Rezerваты przyrody w granicach Obiektu Białowieża Forest i w strefie buforowej (opracowanie własne na podstawie danych GDOŚ) Tab. 1) zestawiono informacje o rezerwachach.

Tab. 1. Rezerваты przyrody w granicach Obiektu Białowieża Forest i w strefie buforowej (opracowanie własne na podstawie danych GDOŚ)

Lp.	Nazwa rezerwatu	Powierzchnia [ha]	Podstawa utworzenia	Cele ochrony
Rezerваты przyrody znajdujące się w granicach Obiektu				
1.	Lasy Naturalne Puszczy Białowieskiej	8 581,62	Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 25 czerwca 2003 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (Dz. U. 2003, nr 132, poz. 1236)	Zachowanie ze względów naukowych, dydaktycznych i krajobrazowych: lasów naturalnych i zbliżonych do naturalnych, w szczególności łęgów i olsów oraz siedlisk leśnych z dominacją starych drzewostanów z dużym udziałem olszy, dębu, jesionu, typowych dla Puszczy Białowieskiej, a także gatunków rzadkich i chronionych roślin zielnych, grzybów i zwierząt. Utrzymanie procesów ekologicznych. Zachowanie różnorodności biologicznej.
2.	Siemianówka	224,54	Zarządzenie Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 27 czerwca 1995 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (M. P. 1995, nr 33, poz. 404)	Zachowanie ze względów naukowych i dydaktycznych torfowiska wysokiego i niskiego, porośłego sosną i brzozą o typie boru bagiennego, wśród których znajduje się zarastające jezioro z rzadką roślinnością
3.	Gnilec	37,21	Zarządzenie Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 27 czerwca 1995 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (M. P. 1995, nr 33, poz. 393)	Zachowanie ze względów naukowych i dydaktycznych zbiorowisk turzycowych z udziałem rzadkich gatunków roślin naczyniowych i mszaków
4.	Dolina Waliczówki	44,75	Zarządzenie Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 27 czerwca 1995 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (M. P. 1995, nr 33, poz. 392)	Zachowanie ze względów naukowych i dydaktycznych zespołów roślinności turzycowej, występujących w strefie źródłiskowej strumienia leśnego oraz lasu łęgowego o charakterze naturalnym
5.	Dębowy Grąd	100,47	Zarządzenie Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 11 kwietnia 1985 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (M. P. 1985, nr 7, poz. 60)	Zachowanie drzewostanów naturalnego pochodzenia w Puszczy Białowieskiej, reprezentujących grądy: wilgotny i typowy oraz łęg olszowo-jesionowy

Lp.	Nazwa rezerwatu	Powierzchnia [ha]	Podstawa utworzenia	Cele ochrony
6.	Głęboki Kąt	40,30	Zarządzenie Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 16 października 1979 r. w sprawie uznania za rezerwaty przyrody (M. P. 1979, nr 26, poz. 141)	Zachowanie dla celów naukowych, dydaktycznych i turystycznych naturalnych zbiorowisk leśnych, typowych dla Puszczy Białowieskiej oraz drzewostanów występujących na torfowiskach głębokich, stanowiących fragmenty zbliżone do pierwotnej puszczy, szczególnie świerczyny bagiennej
7.	Lipiny w Puszczy Białowieskiej leśny, florystyczny	56,34	Zarządzenie Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 12 grudnia 1961 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (M.P. 1962 nr 13, poz. 54)	Zachowanie ze względów naukowych i dydaktycznych jedynego na terenie Puszczy Białowieskiej stanowiska dębu bezszypułkowego (<i>Quercus sessilis Ehrh</i>), występującego w drzewostanie mieszanym obok dębu szypułkowego
8.	Szczekotowo leśny, fitocenotyczny	36,67	Zarządzenie Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 16 października 1979 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (M.P. 1979, nr 26, poz. 141)	Zachowanie fragmentu Puszczy Białowieskiej obejmującego zbiorowiska grądowe z licznymi drzewami pomnikowymi oraz największe na tym terenie skupienie kurhanów z okresu wczesnego średniowiecza, jak również pozostałości po smolarniach z XVIII wieku
9.	Sitki leśny, fitocenotyczny	35,24	Zarządzenie Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 16 października 1979 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (M.P. 1979, nr 26, poz. 141)	Zachowanie fragmentu Puszczy Białowieskiej obejmującego rzadko tu spotykane zbiorowiska borowe na wyniosłościach wydmych, z rzadkimi i chronionymi gatunkami roślin w runie
10.	Pogorzelce leśny, fitocenotyczny	7,64	Zarządzenie Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 16 września 1974 r. w sprawie uznania za rezerwaty przyrody (M.P. 1974, nr 32, poz. 194)	Zachowanie w naturalnym stanie fragmentu zbiorowisk grądowych z dużym udziałem lipy drobnolistnej
11.	Nieznanowo leśny, fitocenotyczny	27,73	Zarządzenie Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 16 września 1974 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (M.P. 1974, nr 32, poz. 194)	Zachowanie fragmentu Puszczy Białowieskiej z kilkoma dobrze wykształconymi zbiorowiskami leśnymi
12.	Michnówka leśny, fitocenotyczny	85,34	Zarządzenie Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 16 października 1979 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (M.P. 1979, nr 26, poz. 141)	Zachowanie torfowiska wysokiego oraz otaczających go drzewostanów reprezentujących szereg typowo wykształconych zbiorowisk leśnych występujących w Puszczy Białowieskiej
13.	Wysokie Bagno	78,54	Zarządzenie Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 16	Zachowanie fragmentu Puszczy Białowieskiej obejmującego naturalny bór świerkowy rosnący na torfowisku

Lp.	Nazwa rezerwatu	Powierzchnia [ha]	Podstawa utworzenia	Cele ochrony
			października 1979 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (M.P. 1979, nr 26, poz. 141)	oraz odcinek zatorfionej doliny rzeki Narewki ze stanowiskiem bobrów
14.	Kozłowe Borki leśny, fitocenotyczny	246,97	Zarządzenie Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 27 czerwca 1995 r. (M. P. z 1995, Nr 33, poz. 395)	Zachowanie ze względów naukowych i dydaktycznych boru świerkowo – torfowcowego o borealnym charakterze z bogatą florą mszaków.
15.	Podolany	15,10	Zarządzenie Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 27 czerwca 1995 r. (M. P. z 1995, Nr 33, poz. 402)	Zachowanie ze względów naukowych i dydaktycznych grądu wilgotnego z dużym udziałem dębów pomnikowych.
16.	Berezowo	115,26	Zarządzenie Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 27 czerwca 1995 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (M. P. z 1995 r. Nr 33, poz. 389)	Zachowanie ze względów naukowych i dydaktycznych miejsc występowania rzadkich gatunków motyli dziennych.
17.	Podcerkwa	228,12	Zarządzenie Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 27 czerwca 1995 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (M.P. z 1995 r. Nr 33, poz. 401)	Zachowanie ze względów naukowych i dydaktycznych miejsc występowania rzadkich gatunków motyli dziennych.
18.	Przewłoka	78,38	Zarządzenie Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 27 czerwca 1995 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (M.P. z 1995 r. Nr 33, poz. 403)	Zachowanie ze względów naukowych i dydaktycznych miejsc występowania rzadkich gatunków motyli dziennych.
19.	Rezerwat Krajobrazowy Władysława Szafera leśny, fitocenotyczny	1343,91	Zarządzenie Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 8 kwietnia 1969 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (M.P. z 1969 r. Nr 16, poz. 128) Zarządzenie Ministra Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych z dnia 10 maja 1989 r. zmieniające zarządzenia w sprawie uznania za rezerwat przyrody (M.P. z 1989 r. Nr 17, poz. 119) Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Białymstoku z	Zachowanie ze względów krajobrazowych naturalnych zespołów leśnych Puszczy Białowieskiej, położonych wzdłuż szosy Hajnówka – Białowieża.

Lp.	Nazwa rezerwatu	Powierzchnia [ha]	Podstawa utworzenia	Cele ochrony
			dnia 9 września 2015 r. w sprawie rezerwatu przyrody "Rezerwat Krajobrazowy Władysława Szafera" (Dz. Urz. z 2015 r. poz. 2909)	
20.	Starzyna	370,08	Zarządzenie Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 16 października 1979 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (M.P. z 1979 r. Nr 26, poz. 141)	Zachowanie w naturalnym stanie fragmentu Puszczy Białowieskiej z dobrze wykształconymi zespołami leśnymi typu boru mieszanego z licznymi stanowiskami roślin chronionych.
21.	Olszanka Myśliszcze	278,32	Zarządzenie Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 27 czerwca 1995 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (M.P. z 1995 r. Nr 33, poz. 398)	Zachowanie ze względów naukowych i dydaktycznych miejsc występowania rzadkich gatunków motyli.
Rezerваты przyrody znajdujące się w granicach strefy buforowej Obiektu				
22.	Czechy Orlańskie	77,95	Zarządzenie Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 27 czerwca 1995 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (M. P. z 1995 r., Nr 33, poz. 391)	Zachowanie ze względów naukowych i dydaktycznych borów sosnowo-świerkowych stanowiących pozostałość dawnej Puszczy Bielskiej.
23.	Jelonka	227	Zarządzenie Ministra Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych z 8 grudnia 1989 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (M.P. z 1989 r., Nr 44, poz. 357)	Zachowanie szczególnego krajobrazu i środowiska oraz zabezpieczenie przebiegu sukcesji wtórnej (powrót lasu) na porzuconych jałowych gruntach porolnych.

Dla rezerwatów: Głęboki Kąt, Szczekotowo, Sitki, Pogorzelce, Nieznanowo, Michnówka, Kozłowe Borki, Podolany, Berezowo, Podcerkwa, Przewłoka, Olszanka Myśliszcze i Czechy Orlańskie ustanowione zostały plany ochrony. Dla rezerwatów: Lasy Naturalne Puszczy Białowieskiej, Dębowy Grąd, Lipiny w Puszczy Białowieskiej, Rezerwat Krajobrazowy Władysława Szafera i Starzyna ustanowione są zadania ochronne. W przypadku pozostałych rezerwatów (Gnilec, Siemianówka, Dolina Waliczówki, Wysokie Bagno i Jelonka) brak jest planów ochrony i nie ustanowiono dla nich zadań ochronnych.

Zestawienie planów ochrony przyrody ustanowionych dla rezerwatów znajdujących się w granicach Obiektu Białowieża Forest i jego strefy buforowej zestawiono w Załączniku 6.

1.3 Obszar Chronionego Krajobrazu

Obiekt Białowieża Forest znajduje się w obrębie Obszaru Chronionego Krajobrazu Puszcza Białowieska, z wyjątkiem obszaru Białowieskiego Parku Narodowego. W obrębie tego obszaru znajduje się również znaczna część strefy buforowej Obiektu, z wyjątkiem niewielkiego fragmentu na północy, który znajduje się w obrębie Obszaru Chronionego Krajobrazu Dolina Narwi. Obszary chronionego krajobrazu przedstawione są na mapie form ochrony krajowego systemu obszarów chronionych (Rys. 1).

Obszar Chronionego Krajobrazu Puszcza Białowieska został utworzony 1.01.1986 r. Obejmuje powierzchnię 76 303,14 ha. Celem jego ustanowienia jest czynna ochrona ekosystemów Puszczy Białowieskiej, polegająca na zachowaniu różnorodności biologicznej jako obszaru stanowiącego ostoje naturalnych puszczy nizinnych oraz wyróżniającego się wysokimi walorami krajobrazowymi, kulturowymi i wypoczynkowymi. Aktualnie obszar ten jest objęty ochroną na mocy *Uchwały Nr XXIII/203/16 Sejmiku Województwa Podlaskiego* z dnia 21 marca 2016 r. w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu Puszcza Białowieska (Dz. Urz. Woj. Podl. 2016 poz. 1504 z późn. zm.).

Obszar Chronionego Krajobrazu Dolina Narwi funkcjonuje od 1.01.1986 r., jego powierzchnia wynosi 42 204,01 ha. Celem jego ustanowienia jest ochrona i zachowanie różnorodności biologicznej doliny Narwi, z licznymi meandrami i starorzeczami jako obszaru wyróżniającego się wysokimi walorami przyrodniczymi, krajobrazowymi i kulturowymi, a także pełniącego funkcję korytarza ekologicznego. Obszar ten uznany został również za wartościowy ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem. Obecnie obszar jest objęty ochroną na mocy *Uchwały Nr XLV/631/2022 Sejmiku Województwa Podlaskiego* z dnia 26 września 2022 r. w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu Dolina Narwi (Dz. Urz. Woj. Podl. 2022 poz. 4215).

1.4 Obszary Natura 2000

Obiekt Białowieża Forest wraz ze znaczną częścią strefy buforowej znajduje się w obrębie obszaru Natura 2000 PLC200004 Puszcza Białowieska. Jest to obszar specjalnej ochrony ptaków oraz specjalny obszar ochrony siedlisk. Ponadto w strefie buforowej Obiektu znajdują się fragmenty innych obszarów Natura 2000 PLH200010 Ostoja w Dolinie Górnej Narwi, PLB200007 Dolina Górnej Narwi, oraz PLH200019 Jelonka. Położenie ww. obszarów Natura 2000 przedstawiono na mapie (Rys. 2).

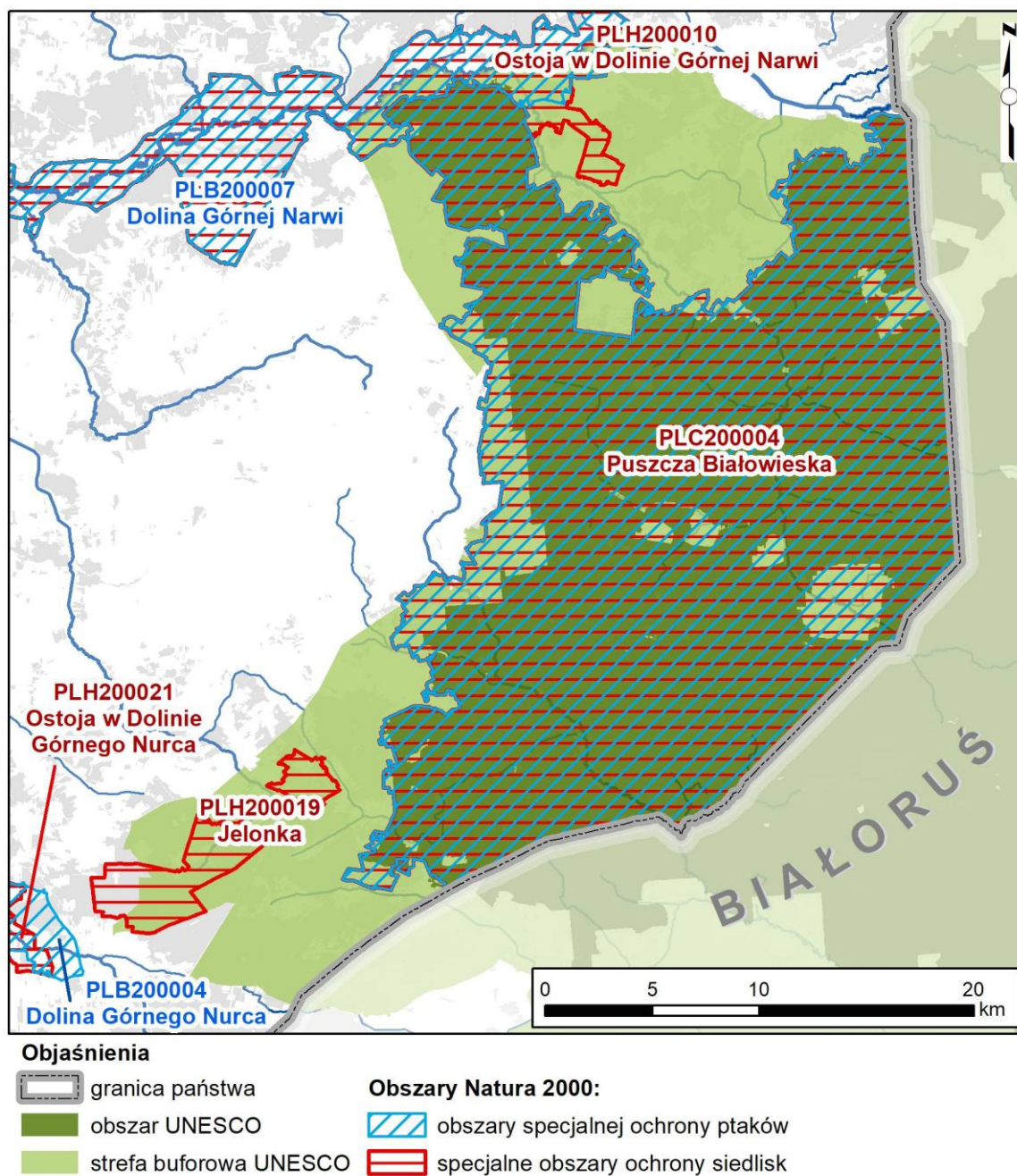
PLC200004 Puszcza Białowieska

Obszar zajmuje powierzchnię 63 147,6 ha i obejmuje Białowieski Rezerwat Biosfery. W obszarze gniazduje około 240 gatunków ptaków, w tym co najmniej 45 gatunków ptaków z *Załącznika I Dyrektywy Rady 79/409/EWG* i 12 gatunków z *Polskiej Czerwonej Księgi*. Prawie 80% obszaru Puszcza Białowieska zajmują siedliska ujęte w *Załączniku I Dyrektywy Rady 92/43/EWG*, występuje tu 12 typów siedlisk Natura 2000, z czego 10 stanowi przedmioty ochrony w obszarze.

W obszarze Natura 2000 PLC200004 Puszcza Białowieża występują następujące gatunki zwierząt¹:

- ptaki: A223 włochatka zwyczajna *Aegolius funereus*, A229 zimorodek zwyczajny *Alcedo atthis**, A089 orlik krzykliwy *Aquila pomarina*, A222 uszatka błotna *Asio flammeus**, A104 jarząbek zwyczajny *Bonasa bonasia*, A215 puchacz zwyczajny *Bubo bubo**, A224 lelek zwyczajny *Caprimulgus europaeus*, A197 rybitwa czarna *Chlidonias Niger**, A031 bocian biały *Ciconia ciconia**, A030 bocian czarny *Ciconia nigra*, A080 gadożer zwyczajny *Circaetus gallicus*, A081 błotniak stawowy *Circus aeruginosus**, A082 błotniak zbożowy *Circus cyaneus**, A084 błotniak łąkowy *Circus pygargus**, A207 siniak *Columba oenas*, A122 derkacz *Crex crex*, A038 łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus**, A239 dzięcioł białogrzbisty *Dendrocopos leucotos*, A238 dzięcioł średni *Dendrocopos medius*, A236 dzięcioł czarny *Dryocopus martius**, A379 trznadel *Emberiza hortulana**, A321 muchotłówka białoszyja *Ficedula albicollis*, A320 muchotłówka mała *Ficedula parva*, A154 dubelt *Gallinago media**, A217 sóweczka zwyczajna *Glaucidium passerinum*, A127 żuraw *Grus grus**, A075 bielik *Haliaetus albicilla**, A092 orzełek włochaty *Hieraaetus pennatus*, A022 bączek zwyczajny *Ixobrychus minutus**, A338 gąsiorek *Lanius collurio*, A246 lerka *Lullula arborea**, A272 podróżniczek *Luscinia svecica**, A073 kania czarna *Milvus migrans**, A074 kania ruda *Milvus milvus**, A344 orzechówka zwyczajna *Nucifraga caryocatactes**, A216 puchacz śnieżny *Nyctea scandiaca**, A072 trzmiełojad zwyczajny *Pernis apivorus*, A151 batalion *Philomachus pugnax**, A312 wójcik *Phylloscopus trochiloides**, A241 dzięcioł trójpalczasty *Picoides tridactylus*, A234 dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*, A120 zielonka *Porzana parva**, A119 kropiatka *Porzana porzana*, A118 wodnik zwyczajny *Rallus aquaticus**, A155 słonka zwyczajna *Scolopax rusticola*, A193 rybitwa rzeczna *Sterna hirundo**, A307 jarzębatka *Sylvia nisoria*, A409 cietrzew *Tetrao tetrix tetrix*, A108 głuszcik zwyczajny *Tetrao urogallus**, A165 samotnik *Tringa ochropus*,
- bezkręgowce: 1014 poczwarówka zwężona *Vertigo angustior*, 1016 poczwarówka jajowata *Vertigo moulinsiana*, 4026 zagłębek bruzdkowany *Rhysodes sulcatus*, 1925 rozmiażg kowaleński *Pytho kolwensis*, 4042 modraszek eros *Polyommatus eroides**, 4021 konarek tajgowy *Phryganophilus ruficollis*, 1924 pogrzebica *Mannerheimia Oxyporus mannerheimii*, 1084 pachnica dębowa *Osmoderma eremita*, 1037 trzepla zielona *Ophiogomphus cecilia*, 1923 średzinka *Mesosa myops*, 4038 czerwonończyk fioletek *Lycpaena helle**, 1060 czerwonończyk nieparek *Lycaena dispar*, 1083 jelonek rogacz *Lucanus cervus**, 1042 zalotka większa *Leucorrhinia pectoralis*, 1052 przeplatka maturna *Hypodryas maturna*, 1082 kreślinek nizinny *Graphoderus bilineatus*, 1065 przeplatka aurinia *Euphydryas aurinia*, 1081 pływak szerokobrzeżek *Dytiscus latissimus*, 1086 zgniotek cynobrowy *Cucujus cinnaberinus*, 4030 szlaczkoń szafraniec *Colias myrmidone*, 1071 strzępotek edypus *Coenonympha oedippus**, 1088 kozioróg dębosz *Cerambyx cerdo**, 1085 bogatek wspaniały *Buprestis splendens*, 1920 ponurek schneidera *Boros schneideri*, 4056 zatoczek łamliwy *Anisus vorticulus*,
- ssaki: 1308 mopek zachodni *Barbastella barbastellus**, 2647 żubr europejski *Bison bonasus*, 1352 wilk szary *Canis lupus*; 1337 bóbr *Castor fiber*; 1355 wydra *Lutra lutra*, 1361 ryś euroazjatycki *Lynx lynx*,
- płazy: 1166 traszka grzebieniasta *Triturus cristatus*, 1188 kumak nizinny *Bombina bombina*,
- gady: 1220 żółw błotny *Emys orbicularis**,
- ryby: 1134 różanka *Rhodeus sericeus amarus*, 1145 piskorz *Misgurnus fossilis**, 2482 minogi *Eudontomyzon spp.*, 1149 koza pospolita *Cobitis taenia**.

¹ Gwiazdką * oznaczono gatunki i siedliska nie będące przedmiotami ochrony w obszarze Natura 2000 wg aktualnego SDF (stan na 31.03.2023).

Rys. 2. Położenie obszarów Natura 2000 na tle Obiektu Białowieża Forest (opracowanie własne na podstawie danych GDOŚ)

Na obszarze Puszczy Białowieskiej ochronie podlegają także siedliska przyrodnicze i rośliny:

- siedliska przyrodnicze: 3150 – Starorzeczka i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z *Nympheion*, *Potamion*, 6230 – Bogate florystycznie górskie i niżowe murawy bliźniczkowe (*Nardion* – płaty bogate florystycznie), 6410 – Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe*, 6510 – Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie, 7120 – Torfowiska wysokie zdegradowane, zdolne do naturalnej regeneracji, 7140 – Torfowiska przejściowe i trzęsawiska*, 7230 – Górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk, 9170 – Grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny (*Galio-Carpinetum* i *Tilio-Carpinetum*), 91D0 – Bory i lasy bagienne, 91E0 – łągi wierzbowe, topolowe, olszowe

i jesionowe (*Salicetum albo-fragilis*, *Populetum albae*, *Alnenion glutinoso-incanae*, olsy źródłiskowe), 91F0 – łęgowe lasy dębowo-wiązowo-jesionowe (*Ficario-Ulmetum*), 91I0 – Ciepłolubne dąbrowy *Quercetalia pubescenti-petraeae*,

- rośliny: 1437 – leniec bezpodkwiatkowy *Thesium ebracteatum*, 1477 – sasanka otwarta *Pulsatilla patens*, 1939 – rzepik szczeciniasty *Agrimonia pilosa*.

Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Białymstoku z dnia 6 listopada 2015 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Puszcza Białowieża PLC200004 (Dz. Urz. Woj. Podl. 2015 r. poz. 3600) ustanowiony został plan zadań ochronnych. W planie zadań ochronnych wskazano zagrożenia dla przedmiotów ochrony oraz działania ochronne. Jako główne zagrożenia (istniejące i potencjalne) wskazano: obce gatunki inwazyjne, ewolucję biocenotyczną, usuwanie martwych i umierających drzew, gospodarkę leśną i plantacyjną i użytkowanie lasów i plantacji, zmianę stosunków wodnych poprzez zasypywanie terenu, melioracje i osuszanie, sukcesję roślinną oraz biotyczne i abiotyczne procesy naturalne. Ograniczeniu skutków stwierdzonych zagrożeń służą działania ochronne mające na celu: utrzymanie właściwych stosunków wodnych, uzupełnienie stanu wiedzy o przedmiotach ochrony, dostosowanie składu drzewostanu do zgodnego z siedliskiem, renaturyzacja drzewostanów, zachowanie co najmniej stwierdzonej w trakcie opracowania PZO powierzchni siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków, a także liczebności gatunków oraz zapewnienie stałej obecności drzew martwych. Zgodnie z Zarządzeniem, dla obszaru Natura 2000 należy opracować plan ochrony.

PLH200010 Ostoja w Dolinie Górnej Narwi

Obszar obejmuje powierzchnię 19 090.18 ha, zajmując dolinę Narwi od zapory wodnej w Bondarach do Surza, z przylegającym do tej doliny kompleksem stawowym, zasilanym w wodę z systemu rzeki Lizy (dopływu Narwi). W omawianym obszarze koryto Narwi ma naturalny charakter – meandruje, a szerokość doliny wynosi od 0,3 do 3 km. Wschodnia część tego obszaru znajduje się w obrębie strefy buforowej obiektu.

Przedmiotami ochrony są:

- siedliska przyrodnicze²: 2330 – Wydmy śródlądowe z murawami napiaskowymi, 3150 – Starorzeczka i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z *Nympheion*, *Potamion*, 6120 – Ciepłolubne śródlądowe murawy napiaskowe, 6410 – Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe, 6510 – Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie, 7140 – Torfowiska przejściowe i trzęsawiska*, 7230 – Górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk, 9170 – Grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny (*Galio-Carpinetum* i *Tilio-Carpinetum*)*, 9190 – Kwaśne dąbrowy (*Quercetalia robori-petraeae*)*, 91D0 – Bory i lasy bagienne, 91E0 – Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (*Salicetum albo-fragilis*, *Populetum albae*, *Alnenion glutinoso-incanae*, olsy źródłiskowe), 91F0 – Łęgowe lasy dębowo-wiązowo-jesionowe (*Ficario-Ulmetum*), 91T0 – Sosnowy bór chrobotkowy*,

² Gwiazdką * oznaczono gatunki nie będące przedmiotami ochrony w obszarze Natura 2000 wg aktualnego SDF (stan na 31.03.2023).

- ssaki: 1308 mopek zachodni *Barbastella barbastellus**, 1352 wilk szary *Canis lupus**; 1337 bóbr *Castor fiber*; 1355 wydra *Lutra lutra*, 1318 Nocek łydokowłosy *Myotis dasycneme**, 1324 Nocek duży *Myotis myotis**,
- płazy: 1188 kumak nizinny *Bombina bombina*, 1166 traszka grzebieniasta *Triturus cristatus*,
- gady: 1220 żółw błotny *Emys orbicularis**,
- ryby: 1145 piskorz *Misgurnus fossilis*, 1134 różanka *Rhodeus sericeus amarus*, 2484 Minóg ukraiński *Eudontomyzon mariae*.

Dla obszaru tego został ustanowiony plan zadań ochronnych (Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Białymstoku z dnia 18 czerwca 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja w Dolinie Górnej Narwi PLH200010, Dz. Urz. Woj. Podl. 2014 poz. 2339). W dokumencie tym wskazano główne zagrożenia (istniejące i potencjalne) przedmiotów ochrony, należą do nich: gospodarka leśna i plantacyjna, usuwanie martwych i umierających drzew, zasypywanie terenu, melioracje i osuszanie, wędkarstwo, modyfikowanie funkcjonowania wód i eutrofizacja lub zanieczyszczenie. W odpowiedzi na nie określono działania ochronne polegające na zachowaniu siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków w nie pogorszonej formie, poprawie stanu i funkcji siedlisk gatunków, zachowaniu właściwego stanu populacji gatunków, uzupełnieniu stanu wiedzy o przedmiotach ochrony.

PLB200007 Dolina Górnej Narwi

Obszar obejmuje teren o powierzchni 18 384,08 ha położony w dolinie Narwi na odcinku od zapory wodnej w Bondarach do Suraża, z przylegającym do niej kompleksem stawowym, zasilanym w wodę z systemu rzeczki Lizy (dopływu Narwi), usytuowanym w pobliżu Suraża. Niewielki wschodni fragment tego obszaru pokrywa się ze strefą buforową Obiektu Światowego Dziedzictwa.

W obszarze występują następujące gatunki³: A294 wodniczka *Acrocephalus paludicola*, A229 zimorodek zwyczajny *Alcedo atthis**, A054 rożeniec zwyczajny *Anas acuta*, A050 świstun zwyczajny *Anas Penelope*, A055 cyranka zwyczajna *Anas querquedula*, A041 gęś białoczelna *Anser albifrons*, A255 świergotek polny *Anthus campestris**, A089 orlik krzykliwy *Aquila pomarina**, A222 uszatka błotna *Asio flammeus*, A060 podgorzałka zwyczajna *Aythya nyroca**, A104 jarząbek zwyczajny *Bonasa bonasia**, A021 bąk zwyczajny *Botaurus stellaris*, A215 puchacz zwyczajny *Bubo bubo*, A224 lelek zwyczajny *Caprimulgus europaeus*, A224 lelek zwyczajny *Caprimulgus europaeus**, A196 rybitwa białowłosa *Chlidonias hybridus**, A198 rybitwa białoskrzydła *Chlidonias leucopterus*, A197 rybitwa czarna *Chlidonias niger*, A031 bocian biały *Ciconia ciconia*, A030 bocian czarny *Ciconia nigra**, A081 błotniak stawowy *Circus aeruginosus*, A082 błotniak zbożowy *Circus cyaneus*, A084 błotniak łąkowy *Circus pygargus*, A122 derkacz *Crex crex*, A038 łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*, A239 dzięcioł białogrzbiety *Dendrocopos leucotos*, A238 dzięcioł średni *Dendrocopos medius**, A236 dzięcioł czarny *Dryocopus martius**, A379 trznadel *Emberiza hortulana**, A320 muchotłówka mała *Ficedula parva**, A154 dubelt *Gallinago media*, A127 żuraw *Grus grus**, A075 bielik *Haliaetus albicilla**, A022 bączek zwyczajny *Ixobrychus minutus**, A338 gąsiorek *Lanius collurio**, A156 rycyk *Limosa limosa*, A246 lerka *Lullula arborea**, A272 podróżniczek *Luscinia svecica**, A073 kania czarna *Milvus migrans*, A094 rybołów *Pandion haliaetus**, A072 trzmielojad zwyczajny *Pernis apivorus*, A151 batalion *Philomachus pugnax*,

³ Gwiazdką * oznaczono gatunki nie będące przedmiotami ochrony w obszarze Natura 2000 wg aktualnego SDF (stan na 31.03.2023).

A234 dzięcioł zielonosiwy *Picus canus**, A120 zielonka *Porzana parva*, A118 wodnik zwyczajny *Rallus aquaticus*, A195 rybitwa białoczelna *Sterna albifrons**, A193 rybitwa rzeczna *Sterna hirundo**, A307 jarzębatka *Sylvia nisoria**, A409 cietrzew *Tetrao tetrix tetrix*, A162 krwawodziób *Tringa totanus*, A142 czajka zwyczajna *Vanellus vanellus*.

Dla obszaru ustanowiono plan zadań ochronnych (Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Białymstoku z dnia 18 czerwca 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Górnej Narwi PLB200007 – Dz. Urz. Woj. Podl. 2014 poz. 2338). Jako główne zagrożenia wskazano: zmianę stosunków wodnych poprzez zasypywanie terenu, melioracje i osuszanie, sukcesję roślinną, wypalanie, zmianę użytkowania terenu w tym zaniechanie wypasania oraz drapieżnictwo. W odpowiedzi na nie określono działania ochronne polegające na uzupełnieniu stanu wiedzy o przedmiotach ochrony, utrzymaniu w nie pogorszonej formie siedlisk gatunków, w tym stanowisk lęgowych, zwiększenie i utrzymanie w drzewostanach umierających i martwych drzew.

PLH200019 Jelonka

Obszar obejmuje teren o powierzchni 2479.9 ha i w całości znajduje się w południowo-zachodniej części strefy buforowej Obiektu Białowieża Forest. Obejmuje rezerwat przyrody Jelonka położony na piaszczystych nieużytkach porolnych i rezerwat Czechy Orlańskie stanowiący pozostałość dawnej Puszczy Bielskiej.

W obszarze występują⁴,:

- siedliska przyrodnicze: 4030 – Suche wrzosowiska, 6120 – Ciepłolubne śródlądowe murawy napiaskowe, 6230 – Bogate florystycznie górskie i niżowe murawy bliźniczkowe*, 6410 – Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe*, 7230 – Górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk*, 9170 – Grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny (Galio-Carpinetum i Tilio-Carpinetum)*, 91E0 – Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (Salicetum albo-fragilis, Populetum albae, Alnenion glutinoso-incanae, olsy źródłiskowe),
- ssaki: 2647 żubr europejski *Bison bonasus**; 1352 wilk szary *Canis lupus**; 1337 bóbr *Castor fiber**,
- płazy: 1188 kumak nizinny *Bombina bombina**,
- bezkręgowce: 4030 szlaczkoń szafrańiec *Colias myrmidone*, 1065 przeplatka aurinia *Euphydryas aurinia*, 1060 czrwończyk nieparek *Lycaena dispar*, 4042 modraszek eros *Polyommatus eroides*,

Dla obszaru brak jest ustanowionego planu zadań ochronnych (dokumentacja do planu powstała w 2013 r., brak jednak zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Białymstoku ustanawiającego PZO).

⁴ Gwiazdką * oznaczono gatunki nie będące przedmiotami ochrony w obszarze Natura 2000 wg aktualnego SDF (stan na 31.03.2023).

1.5 Ochrona gatunkowa

W obszarze Obiektu Białowieża Forest występuje 5 gatunków ptaków wymagających tworzenia stref ochrony ostoi, miejsc rozrodu i regularnego przebywania ptaków objętych ochroną gatunkową oraz 1 gatunek porostu, dla którego zostały wyznaczone strefy ochronne stanowiska i ostoi. Strefy ochronne dla ptaków podzielono na całoroczne i okresowe oraz wyznaczono terminy ochrony okresowej dla poszczególnych gatunków⁵. Są to następujące gatunki:

- orlik krzykliwy *Clanga pomarina*. Na obszarze trzech nadleśnictw dla gatunku wyznaczono całoroczne strefy ochronne w promieniu do 100 m od gniazda oraz strefy okresowe w promieniu do 500 m od gniazda w okresie od 1 marca do 31 sierpnia: Białowieża (5 stanowisk), Hajnówka (18 stanowisk) oraz Browsk (15 stanowisk);
- bielik *Haliaeetus albicilla*. Na obszarze nadleśnictwa Browsk występuje 1 stanowisko gatunku, dla którego wyznaczono całoroczną strefę ochronną w promieniu do 200 m od gniazda oraz w okresie od 1 stycznia do 31 lipca strefę okresową w promieniu do 500 m od gniazda;
- bocian czarny *Ciconia nigra*. Na obszarze nadleśnictw Białowieża, Hajnówka i Browsk dla gatunku wyznaczono całoroczne strefy ochronne w promieniu do 200 m od gniazda oraz strefy okresowe w promieniu do 500 m od gniazda w okresie od 15 marca do 31 sierpnia: Białowieża (1 stanowisko), Hajnówka (3 stanowiska) oraz Browsk (3 stanowiska);
- włośchatka *Aegolius funereus*. Na obszarze nadleśnictw Białowieża i Hajnówka dla gatunku wyznaczono całoroczne strefy ochronne w promieniu do 50 m od gniazda;
- sóweczka *Glaucidium passerinum*. Na obszarze trzech nadleśnictw dla gatunku wyznaczono całoroczne strefy ochronne w promieniu do 50 m od gniazda: Białowieża (4 stanowiska), Hajnówka (13 stanowisk), Browsk (2 stanowiska);
- granicznik płucnik *Lobaria pulmonaria*, dla którego wyznaczono strefy ochronne stanowisk wraz z ostoją o promieniu do 50 m. Na terenie nadleśnictw: Białowieża, Browsk i Hajnówka wyznaczono 134 strefy ochronne tego gatunku.

1.6 Rezerwat Biosfery

Rezerwat Biosfery Białowiecki Park Narodowy został powołany 17 stycznia 1977 roku w ramach międzynarodowego programu UNESCO-MAB (Rys. 3). W czerwcu 2005 roku status rezerwatu biosfery został rozszerzony na obszar całej polskiej części Puszczy Białowieckiej, obejmując jej otulinę chronioną od 1988 roku jako Obszar Chronionego Krajobrazu Puszcza Białowiecka. Rezerwat Biosfery Białowieża obecnie obejmuje obszar o pow. 92 399 ha (tj. 20-krotnie większy niż pierwotny).

Rezerwat Biosfery to miejsce o znaczących walorach przyrodniczych, gdzie ochrona biologicznej i kulturowej różnorodności winna iść w parze z rozwojem ekonomicznym i społecznym.

Ma spełniać trzy powiązane ze sobą funkcje:

- chronić różnorodność kulturową i biologiczną;

⁵ Rejestr stref ochrony prowadzi Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Białymstoku, zgodnie Ustawą z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (tekst jedn. Dz.U. 2022 poz. 916 z późn. zm.).

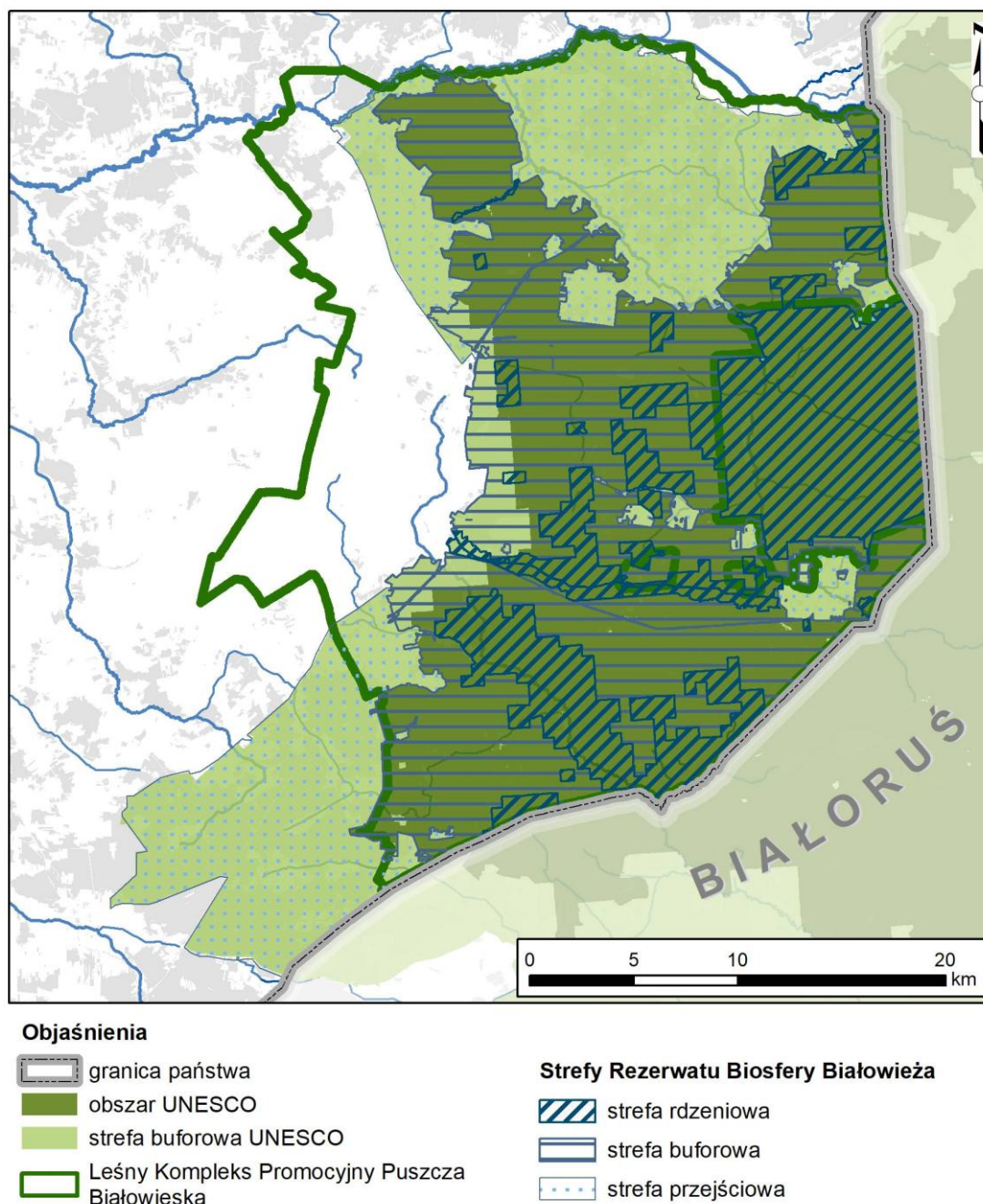
- promować i wdrażać zrównoważony rozwój;
- wspierać badania, monitoring i edukację środowiskową.

Dla wypełnienia tych funkcji podzielony jest na 3 strefy:

- strefa rdzeniowa mieści w sobie najcenniejsze przyrodniczo tereny objęte ochroną prawną.
W tej strefie dozwolonymi działaniami są monitoring i badania,
- strefa buforowa to tereny otaczające lub sąsiadujące ze strefą rdzeniową, gdzie możliwe są działania współgrające ze środowiskiem, takie jak turystyka przyrodnicza, ekologicznie zrównoważone leśnictwo, rolnictwo organiczne, itp.,
- strefa przejściowa, najbardziej zewnętrzna, to obszar gdzie promowane są praktyki zrównoważonego rozwoju i wdrażanie koncepcji przyjaznych dla środowiska, np. wykorzystanie odnawialnych źródeł energii.

Strefę rdzeniową (21,9 tys. ha) tworzą fragmenty Puszczy Białowieskiej objęte ochroną ścisłą i czynną. Strefa buforowa obejmuje pozostałą część Puszczy w granicach trzech nadleśnictw: Białowieża, Browsk i Hajnówka oraz fragmenty BPN podlegające ochronie krajobrazowej. Strefa buforowa jest podzielona na Strefę I (15,9 tys. ha) obejmującą obszar najwyższych reżimów ochronnych w ramach gospodarki leśnej, czyli lasy gospodarcze o najlepiej zachowanych walorach przyrodniczych, z drzewostanami naturalnego pochodzenia i ostojami zwierząt. Strefa buforowa II (21,9 tys. ha) to lasy gospodarcze położone na peryferiach Puszczy, najbardziej zmienione w wyniku antropopresji. Zasady funkcjonowania i użytkowania stref buforowych na terenie Lasów Państwowych regulują zapisy planów urządzenia lasu. Strefa przejściowa Rezerwatu Biosfery Białowieża (32,7 tys. ha) zawiera tereny rolniczo-leśne położone na północ i zachód od Puszczy, a także zamieszkałe osady znajdujące się wewnątrz Puszczy. Strefa ta pokrywa się z zasięgiem Obszaru Chronionego Krajobrazu Puszczy Białowieskiej, a od północy obejmuje fragmenty Obszaru Chronionego Krajobrazu Doliny Górnej Narwi.

Rezerwat Biosfery Białowieża, pomimo faktu, że jest powierzchniowo duży, ma znikome znaczenie dla ochrony przyrody czy zrównoważonego rozwoju regionu. Wynika to z istniejących uwarunkowań prawnych i instytucjonalnych. Prowadzi to do marginalizowania Rezerwatu Biosfery UNESCO, szczególnie na tle innych obszarów chronionych. Zinstytucjonalizowany Rezerwat Biosfery Białowieża mógłby stanowić platformę dyskusji, wymiany informacji oraz współdziałania na rzecz zarówno ochrony wartości Puszczy Białowieskiej, w tym jej zasobów kultury materialnej, a także istotnie przyczynić się do zrównoważonego rozwoju w skali regionu i kraju.

Rys. 3. Położenie Rezerwatu Biosfery Białowieża i jego stref na tle Obiektu Białowieża Forest (źródło własne na podstawie danych BPN i PGL LP)

1.7 Leśny Kompleks Promocyjny Puszcza Białowieża

Leśny Kompleks Promocyjny Puszcza Białowieża utworzono na mocy zarządzenia Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 19 grudnia 1994 roku. W jego skład weszła część Puszczy, którą zarządzają Lasy Państwowe (Nadleśnictwa: Białowieża, Browsk i Hajnówka).

Do podstawowych celów utworzenia LKP Puszcza Białowieska należą:

- zachowanie naturalnych warunków środowiska leśnego w całym mezoregionie Puszczy,
- zachowanie lub odtworzenie właściwych siedlisk puszczańskich biocenoz leśnych o charakterze naturalnym oraz zapewnienie trwałości ekosystemów leśnych i ciągłości wielostronnego wykorzystania ich zasobów,
- stworzenie wzorca do objęcia polityką kompleksowej ochrony i restytucji oraz doskonalenia lasów większych kompleksów leśnych o podobnych warunkach geograficzno-przyrodniczych,
- prowadzenie prac badawczych i doświadczalnictwa leśnego w celu wyciągnięcia wniosków dotyczących możliwości i warunków upowszechniania zasad ekorozwoju na całym obszarze Lasów Państwowych (RDLP w Białymstoku 2021).

Wyrazem zadań LKP Puszcza Białowieska w ochronie przyrody jest obecność na jego obszarze lasów ochronnych (chroniące specjalne funkcje lasów, gdzie użytkowanie zasobów drzewnych właściwe lasom gospodarczym jest ograniczone, oraz rezerwatów i innych form ochrony przyrody. Zadania ochrony przyrody (wielkopowierzchniowej i konserwatorskiej) są zawarte w planach urządzenia lasu.

Zgodnie z zasadami trwałej i zrównoważonej gospodarki leśnej⁶, w ostatnich dekadach funkcja produkcyjna (dochodowa) polskich lasów ulegała ograniczeniu na rzecz funkcji ochronnych i społecznych.

Wdrożenie leśnictwa wielofunkcyjnego zalegalizowało udział społeczeństwa w zarządzaniu lasami, a utworzenie LKP Puszcza Białowieska pozwoliło powołać jego Radę Naukowo-Społeczną ze znacznym udziałem przedstawicieli miejscowych samorządów, grup interesu, instytucji, organizacji gospodarczych i innych. W wyniku omawiania programów dotyczących Puszczy następują procesy integracyjne, ułatwiające przekazywanie informacji o celach wielofunkcyjnego leśnictwa i sposobów ochrony przyrody w lesie gospodarczym (Szujecki 2008).

Kształtowanie środowiska naturalnego LKP realizowane jest także poprzez:

- szczególne formy ochrony przyrody (rezerваты przyrody, pomniki przyrody, użytki ekologiczne, stanowiska dokumentacyjne oraz ochronę gatunkową roślin, grzybów i zwierząt),
- lasy ochronne ogólnego przeznaczenia (lasы wodochronne, lasы stanowiące cenne fragmenty rodzimej przyrody oraz ostoje zwierząt),
- lasы ochronne specjalnego przeznaczenia (wyłączone drzewostany nasienne, lasы na stałych powierzchniach badawczych i doświadczalnych, lasы w granicach administracyjnych Hajnówki oraz lasы o szczególnym znaczeniu dla obronności),
- prowadzenie szkoleń służby leśnej i edukacji ekologicznej społeczeństwa.

⁶ Zgodnie z Ustawą o lasach oraz zobowiązaniami Polski w ramach Ministerialnego Procesu Ochrony Lasów w Europie (dawniej MPCFE, obecnie Forest Europe), którego Polska jest sygnatariuszem od 1993 roku.

By osiągnąć powyższe cele, lasy LKP *Puszcza Białowieża* zostały zgodnie z ustawą o lasach objęte gospodarstwem specjalnym I i II kategorii oraz trzema strefami o różnym stopniu ochronności, stosownie do walorów przyrodniczych (Szujewski 2008).

Tab. 2. Kategorie lasów ochronnych na terenie nadleśnictw w Puszczy Białowieżskiej.

Kategoria lasów	Nadleśnictwo Białowieża ^a	Nadleśnictwo Browsk ^b	Nadleśnictwo Hajnówka ^c
	Powierzchnia [ha]		
Rezerваты*			
-	4 134,22	1 875,63	5 152,25
Lasy ochronne**			
wodochronne	2023,94	5335,61	4083,22
glebochronne	-	1,71	-
stanowiące cenne fragmenty rodzimej przyrody	5616,66	9451,49	7289,31
badawcze	13,27	14,45	123,24
nasienne	-	40,49	53,80
stanowiące ostoje zwierząt	272,39	1020,73	767,75
w miastach i wokół miast	-	-	47,76
obronne	-	-	423,32
Lasy ochronne razem	7926,26	15864,48	12788,40

*Dane dot. powierzchni rezerwatów w poszczególnych nadleśnictwach pochodzą z a. PUL Nadleśnictwa Białowieża 2011; b. PUL Nadleśnictwa Browsk 2011; c. PUL Nadleśnictwa Hajnówka 2011

** Dane dot. powierzchni lasów ochronnych pochodzą z a. Decyzji MKiŚ znak: DLŁ-WGL.8101.15.2022.LP z dnia 11.08.2022 r.; b. Decyzji MKiŚ znak: DLŁ-WGL.8101.14.2022.LP z dnia 22.07.2022 r.; c. Decyzji MKiŚ znak: DLŁ-WGL.8101.13.2022.LP z dnia 22.07.2022 r.

2. Spis tabel

Tab. 1. Rezerваты przyrody w granicach Obiektu Białowieża Forest i w strefie buforowej (opracowanie własne na podstawie danych GDOŚ).....	7
Tab. 2. Kategorie lasów ochronnych na terenie nadleśnictw w Puszczy Białowieskiej.	21

3. Spis rysunków

Rys. 1. Położenie form ochrony przyrody krajowego systemu obszarów chronionych (KSOCH) na tle Obiektu Białowieża Forest (opracowanie własne na podstawie danych GDOŚ) na tle Obiektu Białowieża Forest (opracowanie własne na podstawie danych GDOŚ)	6
Rys. 2. Położenie obszarów Natura 2000 na tle Obiektu Białowieża Forest (opracowanie własne na podstawie danych GDOŚ).....	13
Rys. 3. Położenie Rezerwatu Biosfery Białowieża i jego stref na tle Obiektu Białowieża Forest (źródło własne na podstawie danych BPN i PGL LP).....	19